

Beleid Verantwoord Beleggen

9 mei 2018

Inhoud

Beleid Verantwoord Beleggen	3
1. Introductie.....	3
2. Opzet van het beleid Verantwoord Beleggen	3
2.1. Doel van het beleid Verantwoord Beleggen	3
2.2. Implementatie van het beleid	3
2.3. Verantwoording van het Beleid.....	4
2.4. Evaluatie van het Beleid	4
3. Doelinvesterings	4
4. Dialoog en Stemmen	5
4.1. Samenwerken met andere institutionele beleggers en belangenorganisaties.....	5
4.2. Dialoog.....	5
4.3. Stemmen	5
4.4. Praktische invulling van het stembeleid.....	6
5. ESG Integratie	6
5.1. ESG Integratie	6
5.2. Reikwijdte ESG integratie	7
5.3. Monitoring ESG integratie vermogensbeheerders	7
5.4. Aandacht voor duurzaamheid bij vastgoed.....	7
6. Massaschadeclaims	7
6.1. Introductie.....	7
6.2. Opt-out: Innen schadevergoeding.....	8
6.3. Opt-in: Geen dagende partij, tenzij	8
7. Uitsluitingen	8
7.1. Introductie.....	8
7.2. Overheden.....	9
7.3. Bedrijven.....	9
7.4. Reikwijdte van een uitsluiting	10
8. Bijlagen	11
8.1. Principles for Responsible Investment	11
8.2. Sustainable Development Goals.....	12
8.3. UN Global Compact	13

Beleid Verantwoord Beleggen

1. Introductie

Pensioenfonds Vervoer (hierna: PF Vervoer) wil invulling geven aan zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid en verantwoorde beleggingsmogelijkheden benutten. In 2008 heeft PF Vervoer voor het eerst een beleid voor verantwoord beleggen vastgesteld en de Principles for Responsible Investment¹ ondertekend. Sindsdien wordt het beleid periodiek geëvalueerd en verder ontwikkeld. Het beleid Verantwoord Beleggen is integraal onderdeel van het beleggingsbeleid. De verantwoording over het gevoerde beleid is te vinden in het halfjaarverslag en het jaarverslag op de website van het fonds.

Het beleid Verantwoord Beleggen is als volgt opgebouwd. In paragraaf 2 is de opzet van het beleid beschreven en in de paragrafen 3 tot en met 7 wordt nader ingegaan op de beleidspijlers.

2. Opzet van het beleid Verantwoord Beleggen

2.1. Doel van het beleid Verantwoord Beleggen

Waarom dit beleid? PF Vervoer wil bijdragen aan maatschappelijke en duurzame veranderingen en heeft dit expliciet opgenomen in de beleggingsovertuigingen: Pensioenfonds Vervoer wil invulling geven aan zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid en verantwoorde beleggingsmogelijkheden benutten.

De uitgangspunten hierbij zijn:

- Een gelijk risico/rendement profiel ten opzichte van een beleggingsportefeuille waarbij geen verantwoord beleggingen beleid wordt gehanteerd. In de beoordeling van risico's wordt daarbij niet alleen financiële risico's maar ook niet-financiële risico's betrokken.
- Wettelijke kaders en maatschappelijke gedragscodes, waaronder de Code Pensioenfonds. PF Vervoer onthoudt zich dan ook van beleggingen die indruisen tegen maatschappelijk breed gedragen gedragscodes, naast eisen die door wet- en regelgeving gesteld worden.

2.2. Implementatie van het beleid

Hoe implementeert PF Vervoer het beleid?

Het Verantwoord Beleggen beleid van PF Vervoer wordt geïmplementeerd door gebruik te maken van een combinatie van vijf beleidspijlers.

Deze beleidspijlers zijn:

¹ De zes principes van de PRI zijn weergegeven in bijlage 8.1. Voor meer informatie over de PRI zie www.unpri.org.

- Doelinvesteringen (ook bekend als “impact investing”)
- Dialoog (“engagement”) en stemmen
- ESG integratie
- Massaschadeclaims
- Uitsluitingen

Daarnaast wordt periodiek aandacht besteed aan specifieke thema’s. In 2016 heeft het Bestuur van PF Vervoer Beloningsbeleid, CO₂-reductie en Werknemersrechten als thema’s voor de komende jaren gekozen. De uitwerking hiervan wordt vormgegeven langs één of meerdere beleidspijlers.

2.3. Verantwoording van het Beleid

Over het beleid Verantwoord Beleggen wordt in diverse vormen verantwoording afgelegd:

- Engagementstatistieken (beschikbaar via de website)
- Engagement rapportage (niet publiek)
- Stemrapportage (beschikbaar via de website)
- Toegang tot alle individuele stembesluiten van PF Vervoer (via de website)
- Monitoring voortgang ESG integratie (niet publiek)
- Uitsluitingenlijst (beschikbaar via de website)
- MVB-halfjaarverslag (beschikbaar via de website)
- MVB-jaarverslag (beschikbaar via de website)

2.4. Evaluatie van het Beleid

Het Beleid wordt in beginsel eens in de drie jaar geëvalueerd. Evaluatie en eventuele aanpassing van het beleid kan vaker plaatsvinden als het bestuur hier aanleiding toe ziet en/of vanwege wijzigingen in wet- en regelgeving.

3. Doelinvesteringen

PF Vervoer wil met maatschappelijke doelinvesteringen positief bijdragen aan de oplossing van sociale - en milieuproblemen, in combinatie met het behalen van financieel rendement tegen een aanvaardbaar risico. De definitie van PF Vervoer van maatschappelijke doelinvesteringen zijn investeringen die aannemelijk positief bijdragen aan het verwezenlijken van de Sustainable Development Goals².

Alvorens een belegging wordt gedaan worden deze eerst getoetst op basis van het Beoordelingskader illiquide beleggingen.

² Zie bijlage 8.2

4. Dialoog en Stemmen

4.1. Samenwerken met andere institutionele beleggers en belangenorganisaties

Als (wereldwijde) belegger heeft PF Vervoer belang bij de kwaliteit en continuïteit van de kapitaalmarkt, de economie als geheel en van de kwaliteit van specifieke beleggingen van het fonds in het bijzonder. Door de dialoog met bedrijven te voeren en te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen gebruikt het fonds zijn invloed als belegger om op een positieve, constructieve manier bij te dragen aan duurzame verandering bij bedrijven waar het fonds in belegt. Vele andere institutionele beleggers hebben vergelijkbare belangen en verantwoordelijkheden. Door met hen samen te werken kan PF Vervoer zijn eigen middelen effectiever inzetten en de gezamenlijke invloed vergroten.

PF Vervoer zet zich in voor goedwerkende kapitaalmarkten door deelname aan specifieke belangenorganisaties, die de dialoog met beleidsmakers en wetgevers aangaan in het belang van institutionele beleggers. Daarnaast stimuleren deze organisaties de onderlinge samenwerking tussen institutionele beleggers. Zo is PF Vervoer aangesloten bij onder andere UN PRI³, ICGN⁴ en Eumedion⁵.

4.2. Dialoog

Het doel van de constructieve dialoog is bedrijven te bewegen tot duurzame verbeteringen. Om dit te bewerkstelligen hanteert PF Vervoer als inhoudelijke leidraad de principes van de UN Global Compact⁶ voor mens en milieu, inclusief de vier onderliggende codes, en de principes van ICGN voor goed ondernemingsbestuur, waarbinnen ruimte is voor lokale codes zoals de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast kan het fonds in de dialoog specifieke accenten en thema's aanbrengen.

Een gespecialiseerde partij voert in opdracht van PF Vervoer de dialoog. Bij voorkeur voert deze partij deze dienstverlening ook namens andere gelijkgestemde institutionele beleggers uit. Indien opportuun zal PF Vervoer zich bij gezamenlijke initiatieven van andere PRI ondertekenaars aansluiten.

4.3. Stemmen

Het stembeleid is gebaseerd op de ICGN Global Corporate Governance Principles⁷. Deze principes laten ruimte voor het toepassen van de nationale corporate governance codes, zoals de Nederlandse Corporate Governance Code. Dit kan betekenen dat het beleid per

³ Zie bijlage 8.2 of www.unpri.org voor meer informatie over de UN Principles for Responsible Investment.

⁴ Zie www.icgn.org voor meer informatie over het International Corporate Governance Network.

⁵ Zie www.eumedion.nl voor meer informatie over Eumedion.

⁶ Zie bijlage 8.3.

⁷ Zie www.icgn.org voor meer details over ICGN en de ICGN Global Corporate Governance Principles.

land verschillend uitwerkt vanwege verschillen in toepasselijke nationale codes en regelgeving. Daarnaast heeft PF Vervoer op specifieke punten een eigen invulling gekozen die past bij de identiteit van het fonds.

Met de aankoop van aandelen wordt het fonds in feite mede-eigenaar van het bedrijf dat de aandelen uitgeeft. Daardoor mag PF Vervoer stemmen op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). Elke onderneming die aandelen uitgeeft, is verplicht minimaal één keer per jaar zo'n vergadering te organiseren.

In principe stemt PF Vervoer op alle aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin het fonds belegt. Bij het stemmen let PF Vervoer niet alleen op financiële factoren, maar ook op milieu, sociale factoren en 'goed bestuur'.

Door te stemmen kan PF Vervoer invloed uitoefenen op de kwaliteit van het bestuur van de ondernemingen waarin het fonds belegt. PF Vervoer maakt ook gebruik van zijn stemrecht, omdat het fonds het belangrijk vindt dat bedrijven geen beslissingen nemen die ingaan tegen een aantal basisregels. Zo steunt het fonds voorstellen waardoor bedrijven transparant moeten zijn over hun invloed op het milieu. PF Vervoer steunt voorstellen waardoor bedrijven gestimuleerd worden schending van mensenrechten aan te pakken.

4.4. Praktische invulling van het stembeleid

PF Vervoer laat zich door een externe, onafhankelijke partij ondersteunen bij het stemmen. Deze partij faciliteert niet alleen de administratieve uitvoering van de stembeslissing maar voorziet het fonds ook van inhoudelijke analyse van de agendapunten die ter vergadering ter beslissing voorliggen. Deze analyse dient als ondersteuning om vervolgens conform het stembeleid van het fonds te stemmen. Indien noodzakelijk kan het bestuursbureau ook zelf een stem uitbrengen. Ook hierbij zullen de uitgangspunten van het fonds tot uiting komen.

In lijn met de best practice bepalingen IV.4.1 en IV.4.2 uit de Nederlandse Corporate Governance Code, publiceert PF Vervoer de uitgangspunten van het stembeleid op de eigen website.

5. ESG Integratie

5.1. ESG Integratie

PF Vervoer verwacht van zijn vermogensbeheerders dat zij ESG integratie toepassen. Hierbij wordt duurzaamheidsinformatie in beleggingsanalyses structureel meegewogen zodat beter geïnformeerde beleggingsbeslissingen genomen kunnen worden. Dit kan ertoe leiden dat het risico verminderd wordt en/of dat er extra financieel rendement behaald kan worden. PF Vervoer ziet dat ESG integratie nog in ontwikkeling is en stimuleert deze beweging bij vermogensbeheerders zonder dit te willen of kunnen verplichten.

5.2. Reikwijdte ESG integratie

ESG integratie is van toepassing op de gehele portefeuille, met uitzondering van indexfondsen en indexmandaten, waarbij een benchmark volledig gevolgd wordt. PF Vervoer kan er echter voor kiezen om bij de vaststelling van een benchmark rekening te houden met ESG factoren.

5.3. Monitoring ESG integratie vermogensbeheerders

PF Vervoer laat jaarlijks een onderzoek uitvoeren door de Integraal Manager naar de staat en voortgang van ESG integratie onder zijn vermogensbeheerders. Als basis hiervoor dient de PRI-self assessment van de vermogensbeheerders aangevuld met informatie uit een eigen vragenlijst van de Integraal Manager en de gesprekken die de Integraal Manager met de vermogensbeheerders voert. De Integraal Manager brengt een rapport uit over de ontwikkelingen bij de vermogensbeheerders. Op dit moment is deze rapportage niet publiekelijk beschikbaar. Ontwikkelingen met betrekking tot Europese regelgeving kunnen er op termijn voor zorgen dat PF Vervoer informatie met betrekking tot ESG integratie openbaar gaat maken.

PF Vervoer stimuleert dat al haar vermogensbeheerders de PRI ondertekend hebben of in afzienbare toekomst zullen gaan ondertekenen.

5.4. Aandacht voor duurzaamheid bij vastgoed

Vastgoed kent als specifieke sector een eigen dynamiek als het gaat om duurzaamheid. PF Vervoer belegt met name in direct Nederlands vastgoed en beleggingsfondsen die direct in Nederlands vastgoed beleggen. Bij (her)ontwikkelen en regulier onderhoud van panden waarin PF Vervoer direct belegt, wordt daar waar mogelijk de duurzaamheid van deze panden verbeterd. Dat geldt ook voor de aankoop van objecten. Indien een pand bij aankoop niet duurzaam is, dan kan een aankoop alleen doorgang vinden indien verduurzaming van het pand onderdeel van het aankoopvoorstel is. Duurzaamheid van de portefeuilles van de beleggingsfondsen is een speerpunt dat regelmatig onder de aandacht van de beheerder gebracht wordt. Zowel beheerders van directe beleggingen als beheerders van de vastgoedfondsen worden geacht hierover te rapporteren. Daarnaast dienen de portefeuilles onderdeel van het GRESB⁸ universum te zijn.

6. Massaschadeclaims

6.1. Introductie

Een massaschadeclaim is een juridische mogelijkheid om geleden schade te verhalen. Dit kan bijvoorbeeld voorkomen op het moment dat een bedrijf, waarin het fonds heeft belegd, onjuiste gegevens aan beleggers heeft verstrekt. Doorgaans is het proces om een

⁸ Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB)

massaschadeclaim te voeren zeer langdurig en tijdrovend, terwijl specialistische juridische kennis nodig is. Dit beleidsonderdeel is alleen van toepassing op situaties waar een massaschadeclaim mogelijk is en is niet van toepassing op andere mogelijke juridische procedures.

Bij massaschadeclaims is er een onderscheid tussen claims op basis van een opt-out systeem en die op basis van een opt-in systeem. 6.2 gaat over opt-out claims, waarbij achteraf bepaald kan worden of een schadeclaim geïnd wordt, 6.3 over opt-in claims, waarbij PF Vervoer op moet treden als dagende partij.

6.2. Opt-out: Innen schadevergoeding

Als er bij een opt-out massaschadeclaim éénmaal een definitieve uitspraak is, dan kunnen alle beleggers die daarvoor in aanmerking komen en die in een bepaalde periode de aandelen van het bedrijf aanhielden, aanspraak maken op de schadevergoeding. Deze beleggers hoeven daarvoor niet zelf bij het proces betrokkenen te zijn geweest of zelf een apart proces te voeren. Het innen van de schadevergoeding is doorgaans eenvoudig en een zuiver administratief proces.

PF Vervoer int toegekende massaschadeclaims en ziet dergelijke claims als een belangrijk instrument om een deel van eventueel geleden schade terug te kunnen vorderen. PF Vervoer werkt hiervoor samen met partijen die hierin gespecialiseerd zijn.

6.3. Opt-in: Geen dagende partij, tenzij

PF Vervoer treedt in principe niet op als dagende partij (opt-in claims) tenzij de belangen en de verantwoordelijkheid van het Pensioenfonds opwegen tegen de kosten. Als het fonds optreedt als dagende partij dan zal het fonds zich ervoor inzetten dat een financiële schadeclaim vergezeld gaat van een claim voor positieve veranderingen, zoals bepaalde aanpassingen aan de corporate governance van een bedrijf.

PF Vervoer weegt bij de beslissing om al dan niet op te treden als dagende partij de belangen en de verantwoordelijkheid van het fonds af tegen de verwachte kosten. Belangrijke criteria in deze afweging zijn de geschatte hoogte van de geleden schade, de omvang van het belang dat PF Vervoer, of het fonds tot de groep van allergrootste aandeelhouders van het bedrijf behoort en de verwachte kosten, tijd en opbrengsten van het voeren van een eventuele rechtszaak.

7. Uitsluitingen

7.1. Introductie

Uitsluiten betekent dat PF Vervoer in een beperkt aantal bedrijven of overheden bij voorbaat niet wil of mag beleggen. Het doel van uitsluiten is beleggingen in specifieke, maatschappelijk controversiële, bedrijven of overheden te weren.

7.2. Overheden

PF Vervoer sluit overheden uit als de Verenigde Naties majeure/substantiële sancties tegen de centrale overheid van één bepaald land hebben ingesteld. Over het algemeen schenden de overheden van dergelijke landen systematisch de fundamentele mensenrechten van hun burgers.

Uitsluiting van overheden past het fonds toe op alle aan deze overheid direct gerelateerde beleggingsinstrumenten, zoals staatsobligaties. Ook obligaties van aan de staat gerelateerde instanties en lagere overheden van het desbetreffende land vallen onder de uitsluiting.

7.3. Bedrijven

PF Vervoer verzet zich tegen vormen van beleggingsdwang en –beperkingen en beoordeelt beleggingen op grond van risico- en rendementsoverwegingen. PF Vervoer onthoudt zich van beleggingen als daardoor strafbare of moreel verwerpelijke gedragingen worden bevorderd die op grond van het nationale of internationale recht zijn verboden of niet passen in door Nederland ondertekende breed gedragen internationale verdragen.

PF Vervoer sluit bedrijven uit die strijdig zijn met Nederlands wet- en regelgeving en/of in strijd handelen met één of meerdere van de verdragen zoals weergegeven in onderstaande tabel 1.

Tabel 1: Toepasselijke internationale verdragen

Verdrag	Onderwerp
United Nations Global Compact	Mensenrechten, arbeidsnormen, milieu, fraude en corruptie
Conventie voor Clustermunitie	Clustermunitie
Verdrag van Ottawa	Antipersoonsmijnen
Conventie voor Chemische wapens	Chemische wapens
Conventie voor Biologische wapens	Biologische wapens
Non-proliferatieverdrag	Kernwapens

Meer dan honderd regeringen, waaronder de Nederlandse, hebben deze verdragen ondertekend, geratificeerd of zijn daarmee bezig. Het United Nations Global Compact richt zich op verantwoord gedrag van ondernemingen.

Het gemeenschappelijke kenmerk van de andere verdragen is dat deze gericht zijn tegen de productie en verspreiding van controversiële wapens of strategische onderdelen. Bedrijven

die aantoonbaar betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens worden derhalve uitgesloten door PF Vervoer. Er geldt een uitzondering voor ondernemingen die vallen onder het Non-proliferatieverdrag. Het Non-proliferatieverdrag staat vervangingsvraag voor de zogenoemde vijf kernwapenstaten (Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Rusland en China) toe. Bedrijven die in deze vervangingsvraag voorzien voor de betreffende landen worden hiervoor niet uitgesloten.

Als een bedrijf uitgesloten wordt, is dit ook van toepassing op bedrijven die in het uitgesloten bedrijf een controlerend belang (moeder-dochter relatie) hebben of die als enig of belangrijkste doel hebben om voor het uitgesloten bedrijf als financieringsmaatschappij op te treden.

7.4. Reikwijdte van een uitsluiting

De uitsluitingenlijst is niet van toepassing op indexderivaten en (index)fondsen. Indexderivaten zijn afgeleide instrumenten. Een positie in dit product betekent niet dat het fonds een positie heeft in de onderliggende onderneming. Het gebruik van (index)fondsen vindt bij PF Vervoer beperkt plaats. Bij de bestaande geldmarktfondsen is de kans vrijwel nihil dat er in schuldinstrumenten van uitgesloten entiteiten belegd wordt. Overige fondsen waarin belegd kan worden, worden veelal gebruikt voor tijdelijke posities en/of zijn beperkt qua omvang.

Het plaatsen van een onderneming op de uitsluitingslijst impliceert dat aandelen of schuldpapier uitgegeven door de betreffende onderneming worden uitgesloten in het beleggingsuniversum voor het fonds. Bij plaatsing van een financiële dienstverlener op de uitsluitingslijst zal het bestuur per geval bepalen of producten en of vormen van dienstverlening nog wel van deze instelling kunnen worden afgenomen.

8. Bijlagen

8.1. Principles for Responsible Investment

In april 2006 zijn door de Verenigde Naties de Principles for Responsible Investment (PRI) gelanceerd. Deze principes zijn inmiddels door meer dan 1,000 institutionele beleggers wereldwijd ondertekend.

De zes principes van PRI luiden als volgt:

1. Wij willen ESG onderwerpen integreren in onze beleggingsanalyse en besluitvormingsprocessen.
2. Wij willen een actieve aandeelhouder zijn die ESG onderwerpen integreert in het eigen corporate governance beleid.
3. Wij vragen van ondernemingen waarin we beleggen rapportage op het gebied van ESG onderwerpen.
4. Wij promoten PRI in de financiële sector.
5. Wij werken samen om PRI effectief te implementeren.
6. Wij zullen rapporteren over de activiteiten die wij doen om PRI te implementeren.

8.2. Sustainable Development Goals

8.3. UN Global Compact

Human Rights

- **Principle 1:** Businesses should support and respect the protection of internationally proclaimed human rights; and
- **Principle 2:** make sure that they are not complicit in human rights abuses.

Labour

- **Principle 3:** Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
- **Principle 4:** the elimination of all forms of forced and compulsory labour;
- **Principle 5:** the effective abolition of child labour; and
- **Principle 6:** the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.

Environment

- **Principle 7:** Businesses should support a precautionary approach to environmental challenges;
- **Principle 8:** undertake initiatives to promote greater environmental responsibility; and
- **Principle 9:** encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.

Anti-Corruption

- **Principle 10:** Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.
-